Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

6.9.2022

VN/17/2022

Viite Asiantuntijakuuleminen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa 13.9.2022

ASIA HALLITUKSEN VUOSIKERTOMUS 2021 – K2/2022 VP
EDUSKUNNAN HYVÄKSYMÄT LAUSUMAT TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNTAA KOSKEVIN OSIN

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä lausuntoa hallituksen vuosikertomuksesta 2021 eduskunnan hyväksymistä lausumista työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa koskevin osin. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Ihmiskaupan kaltainen pakkotyö

HE 69/2016 vp –EV 124/2016 vp
Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa, esiintyykö sellaista ihmiskaupan kaltaista pakkotyötä tai vastaavaa työperäistä hyväksikäyttöä, joiden uhrit eivät saa suojaa, koska rikokset eivät täytä ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöä rikosoikeudellisessa mielessä, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin.

Hallituksen on tarkoitus antaa eduskunnalle syysistuntokauden aikana hallituksen esitys laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta. Hallituksen esityksellä vastataan muun muassa huoliin, jotka liittyvät rikosprosessin ja auttamisen väliseen yhteyteen eriyttämällä rikosprosessin linkkiä auttamistoimien saamiseen. Tällöin se, miten asia etenee rikosprosessissa tai millä nimikkeellä asiaa tutkitaan, ei vaikuttaisi enää yhtä vahvasti siihen, saako henkilö auttamistoimia. Muutos koskisi työperäisen hyväksikäytön ja pakkotyön kohteeksi joutuneiden ohella muunkin ihmiskaupan ja hyväksikäytön uhreja.

Liisa Heinonen, hallitusneuvos

Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

K 22/2018 vp – EK 49/2018 Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää määräaikaisia työsuhteita ja vuokratyötä koskevan lainsäädännön mahdolliset muutostarpeet raskauteen ja vanhemmuuteen perustuvan syrjinnän torjumiseksi

1. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa on kirjaus raskaussyrjinnän ehkäisemisestä. Hallitusohjelman kirjauksen mukaan ehkäistään raskaussyrjintää. Täsmennetään lainsäädäntöä niin, että raskaus ja perhevapaan käyttö eivät saa vaikuttaa määräaikaisen työsuhteen jatkumiseen. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti syksyllä 2019 kolmikantaisen työryhmän, jossa käsiteltiin myös tätä asiaa. Työryhmä luovutti selvityksensä työ- ja elinkeinoministeriölle 14.12.2021. Työryhmässä käsiteltiin raskaus- ja perhevapaasyrjinnän täsmentämistä työsopimuslaissa. Työryhmä ei ehdottanut muutoksia lainsäädäntöön. Määräaikaisten työntekijöiden suoja raskaussyrjintää vastaan on turvattu lainsäädännön tasolla tasa-arvolain 8 §:n työelämässä kiellettyä syrjintää koskevilla säännöksillä. Kun lainsäädännössä on jo selkeästi kielletty raskaus- ja perhevapaasyrjintä myös määräaikaisen työsopimuksen käytön osalta, ilmenevät ongelmat liittyvät työelämän syrjiviin käytäntöihin ja perhevapaiden työnantajille aiheuttamiin kustannuksiin. Syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista voitaneen tehostaa tehokkaammalla informoinnilla, hyvien käytäntöjen levittämisellä, tehokkaammalla valvonnalla ja vastuiden toteutumisen todellisella uhkalla (hyvitys, rikosoikeudellinen vastuu, vahingonkorvausvastuu, maineriski). Perhevapaauudistus, joka tuli voimaan 1.8.2022, rakenteellisena uudistuksena tulee vaikutusarvioiden mukaan osaltaan vähentämään raskaus- ja perhevapaasyrjintää, kun isien pidemmät perhevapaat lisääntyvät. Syrjinnän torjuminen edellyttää työelämän asenteiden ja käytäntöjen muuttumista. Tasa-arvolain mahdollisten muutostarpeiden osalta asian selvittäminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan.

Seija Jalkanen, johtava asiantuntija

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mahdolliset muutostarpeet

HE 97/2018 vp - EV 124/2016 vp
Eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä selvittää yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) luotettavuuden selvittämistä koskevan sääntelyn (4 §:n1 momentti) mahdolliset muutostarpeet kolmikantaisessa lainvalmistelussa pyrkien tasapainoiseen ratkaisuun työntekijöiden yksityisyyden suojan ja työnantajien tiedonkäsittelytarpeiden välillä. Valmistelussa tulee ottaa huomioon tietosuojavaltuutetun tulkintakäytäntö, lainsäädännön kehitys sekä tarvittaessa unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien suojelua koskeva direktiiviehdotus.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE 35/2022 vp) on annettu eduskunnalle keväällä 2022.

Johanna Ylitepsa, erityisasiantuntija

Työntekijöiden edustusjärjestelmät työaikalaissa

HE 158/2018 vp – EV 306/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että työntekijöiden edustusjärjestelmiä ja heidän edustajiensa valtuuksia selkiytetään tavalla, joka varmistaa työntekijöiden oikeudet ja vaikutusmahdollisuudet omalla työpaikalla.

Asiassa ei ole eduskunnalle uutta ilmoitettavaa.

1. Työntekijöiden edustusjärjestelmät kytkeytyvät työaikalaissa pitkälti työnantajan ja henkilöstön mahdollisuuksiin sopia paikallisesti säännöllisen työajan järjestelyistä. Paikallisen sopimisen edistäminen on yksi hallitusohjelmaan sisältyvistä tavoitteista. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on asetettu työllisyyden edistämisen ministerityöryhmän alaiset alatyöryhmät käsittelemään muun muassa paikalliseen sopimiseen ja työlainsäädäntöön liittyviä kysymyksiä. Työntekijöiden edustusjärjestelmiä ja edustajien valtuuksia arvioidaan näissä alatyöryhmissä, joiden toimikausi on tämä hallituskausi

2. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa työaikalain toimivuutta ja antaa asiasta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle seuraavan vaalikauden aikana

2.Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa työaikalain toimivuutta ja antaa asiasta selvityksen kuluvan vaalikauden aikana

Nico Steiner, hallitusneuvos

Työaikalain tarkennukset

HE 86/2019 vp – EV 56/2019 vp
Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee tarvittavat muutokset työaikalain puutteiden korjaamiseksi vuoden 2020 aikana.
Työaikalain mahdollisia täsmennystarpeita on tarkoitus arvioida työllisyyden edistämisen ministerityöryhmän alaisessa sääntelytyöryhmässä.

Työaikalain muutos (1067/2021) tuli voimaan 1.1.2022. Työaikalain rangaistussäännöstä muutettiin siten hätätyön teettäminen tilanteessa, jossa edellytykset hätätyön teettämiselle eivät täyty, on jatkossa rangaistavaa. Lisäksi työaikalakia muutettiin siten, että valtakunnallisella työ- ja virkaehtosopimuksella sallittiin poikettavan lain yleissäännöksen mukaisesta säännöllisestä työajasta ja vuorokausilevosta työssä, jota tehdään vain aika ajoin sen vuorokautisen työajan kuluessa, jona työntekijän on oltava valmiina työhön.

Nico Steiner, hallitusneuvos

Työsopimuslain 3 luvun 5 §:n ja merityösopimuslain 4 luvun 5 §:n muuttaminen

HE 222/2020 vp - EV 157/2021 vp
Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle lainsäädännön vaikutuksista vuoden 2023 loppuun mennessä.

Selvityshanke on käynnistetty keväällä 2022 yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Selvitys valmistunee vasta huhtikuussa 2024 tietojen keruun vuoksi.

Seija Jalkanen, johtava asiantuntija

Työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskeva lainsäädäntö

HE 167/2021 vp - EV 212/2021 vp
3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin työvoimapalveluita ja työttömyysturvaa koskevan sääntelyn ymmärrettävyyden ja ennakoitavuuden parantamiseksi sekä antaa asiassa selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2023 loppuun mennessä.

3. Perustuslakivaliokunta ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitivät niin sanottua pohjoismaista työvoimapalveluiden mallia koskevaa lainsäädäntöä monimutkaisena ja vaikeaselkoisena. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää eduskunnan lausuman perusteella tarpeellisena teettää selvitys lainsäädännön kehittämistarpeista. Alustavasti kyse olisi oikeustieteellisen arvion teettämisestä, jossa keskeisiä olisivat ainakin säännösten systematiikkaa koskevat näkemykset. Selvitystyö tultaneen aloittamaan alkuvuodesta 2023.

Timo Meling, hallitusneuvos

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain uudistamistarpeet

HE 4/2021 vp - EV 78/2021 vp
1.Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita, erityisesti mahdollisuuksia laajentaa rikostaustan selvittämisvelvollisuutta ja nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista, sekä tarvittaessa valmistelemaan asiaa koskevat lainsäädäntöehdotukset.

2. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto kiinnittää asianmukaista huomiota lasten turvallisuuteen ja perusoikeuksien toteutumiseen silloin, kun kyse on henkilöiden soveltuvuudesta työskentelemään lasten kanssa, ja asiaa koskevissa tulevissa lainsäädäntöhankkeissa laatii lapsivaikutusten arvioinnin, joka sisällytetään osaksi hallituksen eduskunnalle antamia esityksiä.

1.-2. Työ- ja elinkeinoministeriö selvitti vuoden 2022 alussa tutkimusrahoituksen saamista tukemaan asian selvittämistä. Muiden kiireellisempien hankkeiden johdosta rahoitusta selvitykseen ei voitu osoittaa. Lausuman edistäminen edellyttää työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyötä oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Asian jatkoselvittäminen on tarkoitus aloittaa syksyllä 2022.

Päivi Kantanen, neuvotteleva virkamies

Alla olevat kolme hallituksen esitystä ja niihin liittyvät selvitykset annetaan sovitusti vasta tämän vuoden lopussa, jotta lakien soveltamisesta olisi enemmän kokemuksia.

Ulkomaalaislakiin tehtyjen muutosten vaikutusten seuraaminen

HE 253/2020 vp - EV 89/2021 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkasti ulkomaalaislakiin tehtyjen muutosten vaikuttavuutta ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäytön ilmi tulemiseen ja uhrien oikeusasemaan ja antaa asiasta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2022 loppuun mennessä.

Selvitys annetaan määräajan puitteissa.

Olli Sorainen, hallitusneuvos

Kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain muuttaminen HE 31/2021 vp - EV 29/2021 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa 20 §:n 3 momentissa säädetyn pidättäytymispäätöksen vaikuttavuutta ja antaa asiasta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2022 loppuun mennessä.

Selvitys annetaan määräajan puitteissa.

Olli Sorainen, hallitusneuvos

Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttaminen HE 42/2021 vp - EV 70/2021 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain vaikuttavuutta ja antaa asiasta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2022 loppuun mennessä.

Selvitys annetaan määräajan puitteissa.

Olli Sorainen, hallitusneuvos

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö toteaa **työ- ja osaamisperäisen maahanmuuton edistämisestä** (kertomuksen s.58-59), että kertomusvuonna valmisteltiin hallituksen esitystä, jonka tavoitteena on helpottaa kansainvälisten opiskelijoiden jäämistä Suomeen. Esityksen mukaan ulkomailta saapuvat opiskelijat saisivat jatkossa oleskeluluvan koko opintojensa ajaksi. Uusi laki parantaisi myös mahdollisuuksia hakea töitä opintojen jälkeen. Lainmuutokset tulivat voimaan 15.4.2022.

Kertomusvuonna valmisteltiin hallituksen esitystä säädösmuutoksista, joilla lyhennettäisiin työperusteisten oleskelulupien käsittelyaikaa keskimäärin 30 vuorokauteen. Valtioneuvosto antoi hallituksen esityksen ulkomaalaislain 5 luvun muutoksista eduskunnalle 25.8.2022. Lakiuudistusten on tarkoitus tulla voimaan 15.12.2022.

Lisäksi valmisteltiin muutoksia, joilla varmistettaisiin maahanmuuttavien erityisasiantuntijoiden ja kasvuyrittäjien sekä heidän perheenjäseniensä sähköisille oleskelulupahakemuksille päätös viimeistään 14 vuorokauden aikana hakemusten lähettämisestä. Tämä nopean luvan reitti, eli pikakaista, on otettu käyttöön 1.6.2022.

Työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskeva lainsäädäntö

HE 167/2021 vp - EV 212/2021 vp
1. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkasti uudistuksen vaikutuksia työllisyyden kehittymiseen, palvelun onnistumiseen ja kuntakokeilujen edistymiseen sekä resurssien riittävyyteen ja niiden kohdentamisen onnistumiseen kiinnittäen erityisesti huomiota yksityiskohtaisen sääntelyn toimivuuteen sekä antaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2023 loppuun mennessä. Eduskunta edellyttää, että tarvittaessa hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

1.Työ- ja elinkeinoministeriö on laatinut pohjoismaisen työvoimapalvelumallin toimeenpanon tukea varten erillisen seurantakokonaisuuden. Seurantakokokonaisuuden avulla kyetään tarkastelemaan mm. työnhakuvelvoitteen asettamista, sen täyttymistä, eri tyyppisten keskustelujen volyymeja ja kehitystä sekä työttömyysturvaseuraamusten kehitystä, aktivointiasteetta, rakennetyöttömyyden kehitystä sekä resurssien käyttöä alueittain.

Elokuun loppuun mennessä pohjoismainen työvoimapalvelumalli on ollut käytössä vajaat neljä kuukautta. Tämän aikavälin sisälle sijoittuu TE-toimistojen ja kuntakokeilujen kesälomakausi, jolloin mallia varten kohdennettu resurssi ei ole ollut täysimääräisesti käytössä. Tästä syystä on oletettavaa kesäkauden tiedot saattavat poiketa huomattavasti oletettavasta normaalitilanteesta. Esimerkiksi kesälomakauden resurssivajauksesta johtuen mallin aiheuttama asiantuntijakohtainen kuormitus on voinut olla poikkeuksellisen suurta, eikä mallin jokaista yksityiskohtaa välttämättä ole kyetty toimeenpanossa soveltamaan.

Malliin keskeisesti kuuluvan työnhakuvelvoitteen asettamisessa on havaittu jo selkeää kehitystä mallin käyttöönotosta lähtien, mutta elokuun loppuun mennessä hakuvelvoite puuttuu kuitenkin edelleen merkittävältä osalta henkilöjä. Mallin käyttöönoton jälkeen keskeisenä tavoitteena on ollut lisätä työnhakijoiden kontaktointia ja työnvälitystä. Tässä on onnistuttu. Haastatteluja on järjestetty toimeenpanon käynnistymisen jälkeen yhteensä 660 000 mikä on noin 41 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin samalla ajanjaksolla. Aktivointiasteeseen tai pitkäaikaistyöt-tömien määrän mallilla ei ole vielä neljän kuukauden toimeenpanin jälkeen ollut vaikutusta.

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin johdosta TE-toimistoihin kohdennettiin noin 1200 henkilötyövuoden edestä uutta henkilöstöresurssia. Resurssilisäyksellä on pyritty turvaamaan mallin toteutus ja helpottamaan siitä aiheutuvaa työkuormaa. Malli on lisännyt työnhakijoiden työmäärää, mutta keskimääräisesti tämä on pysynyt arvioiduissa rajoissa. Käytännössä yksi TE-palveluiden asiantuntija on voinut vastata toimeenpanon käynnistymisen jälkeen noin 57-85 haastattelun toteuttamisesta kuukautta kohden.

Santtu Sundvall, erityisasiantuntija

2. Eduskunta edellyttää, että TE-toimistojen ja kokeilukuntien määrärahan riittävyyttä laadukkaiden palveluiden järjestämiseksi sekä niiden oikeasuhtaista jakautumista kuntien ja TE-toimistojen kesken seurataan tarkasti ja että tarvittaessa toimintaan ohjataan lisää määrärahoja valtion

lisätalousarvioissa tai talousarviossa vuodelle 2023. Määrärahojen riittävyyden arvioinnissa on otettava huomioon asiakaspalvelun vaatimien henkilöstöresurssien lisäksi myös toimitilojen ja tietojärjestelmien kehittämisen vaatimat määrärahat.

2. Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa sekä TE-toimistojen toimintamenomäärärahoja että julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin myönnettyjä määrärahoja ja tekee tarvittaessa lisäysesityksiä määrärahoihin. Toimintamenoilla katetaan henkilöstö- ja tilakustannuksia. Koska malli on ollut voimassa vasta neljä kuukautta ja ajanjaksoon sisältyy kesälomakausi, ei henkilöstöresurssien riittävyyden arviointi ole vielä mielekästä. Kun mallin soveltaminen ja työkäytännöt vakiintuvat, voidaan arvioida seurantatiedon perusteella, onko toimeenpanoon varatut henkilöstöresurssit riittäviä toimeenpanoon lain edellyttämällä tavalla. Samassa yhteydessä tarkastellaan tilannetta valtakunnallisesti ja alueellisesti.

Palveluiden rahoitukseen mallin toimeenpano vaikuttaa oletettavasti viiveellä palvelutarveariointien tiivistyttyä, minkä voidaan odottaa pidemmällä aikavälillä nopeuttavan asiakasohjausta palveluihin. Toistaiseksi palveluihin on touko-heinäkuun aikana sidottu määrärahaa hitaammin kuin vuosi sitten vastaa-vaan aikaan. ELY-keskuksille jaettua julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin myönnettyä määrärahaa oli heinäkuun lopussa sitomatta edelleen noin 139,2 miljoonaa euroa. Elo-syyskuun vaihteessa ei edellä kuvatun perusteella katsota olevan vielä tarvetta esittää muutoksia määrärahoihin mallin toimeenpanoon.

Ville Heinonen, erityisasiantuntija

Seija Jalkanen
Johtava asiantuntija